

Siegfried Lenz: extremadament perillós

‘El desertor’, escrit el 1951 amb elements autobiogràfics, es publica ara a Espanya

PATRICIO PRON
23 OCT 2017

Siegfried Lenz, a Hamburg el 2014. FABIAN BIMMER (EFE)

“Del tot impossible (...) inconcebible (...) extremadament perillosa en les circumstàncies actuals”: els termes en els quals Otto Görner, lector de l'editorial Hoffmann und Campe, va rebutjar el 1951 la novel·la *El desertor* no deixaven a un jove Siegfried Lenz cap esperança de veure publicada algun dia la seva obra, que, en paraules de Görner, podia “acabar com un fracàs artístic absolut”.

El problema eren les “circumstàncies actuals”, l'eufemisme amb el qual el lector editorial feia referència a les tensions entre Alemanya i el bloc soviètic i la manera en què la publicació de la novel·la de Lenz podia intensificar-les. El protagonista d'*El desertor*, que ara publica en català Edicions de 1984, fugí del bàndol alemany només per descobrir, en passar a combatre amb els russos, que la crueltat i la violència irracional estan presents en totes les faccions en conflicte: la vida al bàndol enemic

és “igual de gris, ni una mica millor” que a les files pròpies i l'Estat policial soviètic gairebé no difereix en un o dos aspectes menors del terror nacionalsocialista. Ni tan sols les “ànimes simples” estan a resguard de la fúria de la història: amb la (“inconcebible”) publicació de la novel·la, afirma Görner –que, per cert, tenia un passat nacionalsocialista especialment important–, “l'editorial podria infligir-se uns danys de valor incalculable”.

Thomas Mann va dir dos anys després que *El desertor* fos rebutjada que els textos de l'autor eren “rars, originals, suggestius: una cosa completament nova”. No obstant això, Lenz no va obtenir cap benefici immediat de l'aprovació del Nobel: llavors vivia a Stuttgart en el que quedava de la casa dels seus pares (que havia estat destruïda durant la Segona Guerra Mundial) i treballava com a secretari.

A Lenz –que havia nascut el 17 de març del 1926 a la Prússia Oriental, havia format part de les Joventuts Hitlerianes des dels 13 anys i havia combatut a la guerra a partir del 1943– la sort li va somriure tot just dos anys més tard amb la publicació dels relats de *Qué tierno era Suleyken* (1955), tot i que la seva consagració com un dels escriptors alemanys més importants de la postguerra només va arribar 13 anys més tard, quan l'autor va publicar *La lliçó d'alemany* (1968), la història d'una amistat trencada per la guerra i la inflexibilitat d'un home de principis.

Culpa i memòria

La lliçó d'alemany va ser discutida i celebrada a parts iguals, en primer lloc, a causa que Lenz havia trobat en la història de la relació entre el pintor Max Ludwig Nansen (inspirat en la figura d'Emil Nolde) i el seu amic de la infància, el policia Jens Ole Jepsen (que rep l'ordre de requisar-li els quadres i d'impedir que segueixi pintant), una manera eficaç de fer visible el conflicte interior d'aquells alemanys que s'havien vist obligats a perpetrar fets atroços durant la guerra arran del seu sentit del deure. Per Lenz, la catàstrofe moral de l'adhesió al nacionalsocialisme tenia l'origen en l'autoritarisme patern, una visió que, com va observar Marcel Reich-Ranicki, era compartida per l'oposició extraparlamentària alemanya i el moviment estudiantil de l'època. Però *La lliçó d'alemany* va ser també un èxit a causa de l'excel·lent habilitat de l'autor per narrar d'una manera simple i atractiva la vida d'uns personatges complexos.

Lenz compartia amb contemporanis seus, com Günter Grass, Heinrich Böll i Martin Walser, la convicció que la literatura havia de contribuir a la discussió pública del passat recent, però, a diferència d'ells, no es va permetre mai riscos formals que poguessin allunyar-lo del públic: va romandre fidel a un estil que es caracteritza pel dinamisme de l'acció, la

vitalitat dels diàlegs, la descripció de la natura, un bon equilibri entre humorisme i tragèdia, i un vocabulari limitat però utilitzat amb eficàcia.

Ara, 65 anys després del previst, la publicació d'*El desertor* permet valorar com i on va començar tot per a l'autor. Proška (el protagonista) és l'heroi prototípic de Lenz: algú que es debat entre el seu sentit del deure i la seva visió de si mateix, entre la culpa i la memòria, entre la veritat objectiva dels fets i una "veritat subjectiva" igual o més important.

No obstant això, no és aquesta l'única raó per la qual *El desertor* és un llibre típic del seu autor: la novel·la té el rerefons autobiogràfic, que és característic de tota la seva obra, ja que l'autor va desertar quan li van ordenar que afusellés un company d'armes. Després de ser rebutjada, Lenz (que va morir el 7 d'octubre del 2014) no la va tornar a esmentar, però tampoc la va destruir: dos anys després de la seva mort, Hoffmann und Campe, la mateixa editorial que la va rebutjar en el seu moment, la va publicar en el que ha esdevingut una mena de triomf pòstum de l'autor alemany.